

พุทธธานุภาพ ภาค ๒

ธรรมะของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นยิ่งใหญ่เหนือ
เกินสิ่งอื่นใด บุคคลใดเรียนรู้และเข้าใจวิถีทาง
แห่งธรรมของพระพุทธองค์ “พุทธธานุภาพ” ก็จะมี
บังเกิดกับบุคคลเหล่านั้น นั่นเอง

สมชาย เชิดกลาง / นักเขียน

เรื่อง

พทุธานุภาพ ภาค ๒

เขียนและเรียบเรียง

โดย

สมชาย เชิดกลาง

(นามปากกา)

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2558 โดย สมชาย เชิดกลาง

เรื่อง

พทุธานุภาพ ภาค ๒

เขียนและเรียบเรียง

โดย

สมชาย เชิดกลาง

(นามปากกา)

ห้ามเผยแพร่ในที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตจาก
เจ้าของลิขสิทธิ์โดยเด็ดขาด ขอสงวนลิขสิทธิ์ ห้ามแก้ไข ดัดแปลง
ทำซ้ำ ห้ามคัดลอกข้อความ หรือ ห้ามไม่ให้ทำการเปลี่ยนแปลง
เนื้อหาใด ๆ ในหนังสือเล่มนี้ โดยที่ไม่ได้รับความยินยอมจาก
เจ้าของลิขสิทธิ์ สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์
พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2558 โดย สมชาย เชิดกลาง

ผู้ละเมิดจะถูกดำเนินคดีตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สูงสุด

คำนำ

ในหนังสือเรื่องนี้ คือ “พุทธานุภาพ ภาค ๒” ซึ่งเป็นหนังสือภาคต่อจากเล่มแรกที่ผมได้เขียนและอธิบายขยายความในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้และวิธีคิดของหลักการที่ว่า อานุภาพของพระพุทธเจ้าก็คือ พุทธานุภาพ หรือจะกล่าวอีกนัยยะหนึ่งว่า อานุภาพของพระพุทธศาสนาก็คือ พุทธานุภาพ พร้อมทั้งผมได้อธิบายไว้ในหลาย ๆ ประเด็น ไม่ว่าจะเป็น

- 1) อานุภาพของพระพุทธเจ้าโดยตรง
- 2) อานุภาพของพระสาวก
- 3) อานุภาพของบทธสวดและคาถาอาคม
- 4) อานุภาพของพระพุทธรูป

ซึ่งในหลักการทั้ง 4 ประเด็นตามที่ผมได้กล่าวมาแล้วในหนังสือ พุทธานุภาพ เล่มที่ 1 นั้น มีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะองค์ความรู้ที่เป็นหลักการที่สำคัญในศาสนาพุทธของเรา ซึ่งผมถือว่าเป็น

เรื่องที่หาเรียนรู้ได้ยากมาก ๆ และเป็นหลักการที่ยอดเยียมมากที่สุด หลักใหญ่ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ วิธีคิด และทัศนคติ ที่เป็นมุมมองใหม่ ๆ ผมได้รวบรวมและนำมาใส่ไว้หมดแล้ว

แต่ในส่วนของพุทธานุภาพ ภาค ๒ นี้ เป็นประเด็นที่ต่อยอดขึ้นมาอีกชุดความรู้หนึ่ง โดยที่ผมได้นำเสนอในรูปแบบชุดความคิดที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป และแตกต่างจากชุดความรู้เดิม ๆ ที่คุณผู้อ่านเคยทราบหรือรู้มาก่อน และทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องจริงของจริงที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน ถูกต้องตามหลักธรรมะวิทยาในพระคำภีร์พระไตรปิฎก และประวัติศาสตร์ของศาสนาพุทธอย่างแม่นยำ พร้อมทั้งเหตุผลและองค์ประกอบที่ผมจะนำมาอธิบายในประเด็นของ พุทธภาพ ดังเช่นตามที่ผมได้เขียนไว้ที่หน้าปกหนังสือว่า ธรรมะของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นยิ่งใหญ่เหนือเกินสิ่งอื่นใด บุคคลใดเรียนรู้และเข้าใจวิถีทางแห่งธรรมของพระพุทธรองค์ พุทธานุภาพ ก็จะบังเกิดกับบุคคลเหล่านั้น นั่นเอง

ทั้งหมดที่ผมได้กล่าวมานี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้า
คุณผู้อ่านยังไม่ได้เปิดอ่านเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ แต่ถ้าได้
อ่านและทำความเข้าใจ ความกระจ่างแจ้งแห่งอาณาภาพของ
พุทธะ ก็จะบังเกิด และปกป้องคุ้มครองตัวของคุณผู้อ่าน
อย่างแน่นอน

สุดท้ายนี้ ผมขอให้คุณผู้อ่านมีความเจริญในธรรม
แห่งพุทธอาณาภาพ ตามความปรารถนาทุกประการ ตลอดไป

สมชาย เชิดกลาง / นักเขียน

สารบัญ

บทที่ 1	อนุภาพพระเครื่อง	8
บทที่ 2	อนุภาพตระกรุด	80
บทที่ 3	อนุภาพผ้ายันต์	110
บทที่ 4	อนุภาพสักรยันต์	166
บทที่ 5	อนุภาพน้ำมันต์	209
บทที่ 6	อนุภาพด้ายสายสิญจน์	244
	แนะนำ	269
	อ้างอิง	270

บทที่ 1

อาณาจักรพระเครื่อง

ในประเด็นของพุทธานุภาพนั้น สิ่งหนึ่งที่จะขาดไปไม่ได้เลยในเรื่องของอาณาจักรของพุทธะที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างนานแสนนาน ยาวแสนยาว นั่นก็คือ “พระเครื่อง” และในบทนี้ ผมจะขออธิบายในรายละเอียดของพระเครื่องว่า พุทธานุภาพที่เป็นของอาณาจักรพระเครื่องนั้นเป็นเช่นไร และทำไมพระเครื่องจึงเป็นหนึ่งในพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งความไม่เสื่อมคลายในความเชื่อ และการนับถือของคนไทยอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ จนทำให้พระเครื่องไม่ว่าจะผ่านมากี่ปีดีดักแค่ไหนคนไทยคนพุทธก็ยังคงดิ้นรนแสวงหาพระเครื่องมาครอบครอง ถือไว้บูชาตลอดกาลนาน นั่นเอง

ถ้าจะพูดถึงพระเครื่อง ก็ต้องมีอีกชื่อหนึ่งว่า พระเครื่องราง แต่ชาวพุทธเราส่วนใหญ่ก็นิยมเรียกว่า พระเครื่อง ก็หมายถึงพระพุทธรูปที่มีขนาดเล็ก ในสมัยก่อนเขา

จะสร้างไว้สำหรับบรรจุไว้ในเจดีย์ เพื่อเป็นที่ระลึกถึง พระพุทธเจ้า อาจจะมีถึงรูปสมมติขนาดเล็กของพระสงฆ์ องค์อริยบุคคล พระโพธิสัตว์ และเทพเจ้าต่าง ๆ ปัจจุบัน คุณผู้อ่านจึงมักได้ยินคำว่า กรุแตก ก็หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุ พระเครื่องในสมัยโบราณได้ชำรุดเสียหายและแตกพัง จน ทำให้พระเครื่องที่ถูกบรรจุไว้ นั้นไหลทะลักออกมาเป็น หลายร้อยหลายพันองค์ นั่นเอง คนจึงพูดกันว่า กรุแตก

พระเครื่องมีความเป็นมาและวิวัฒนาการอันยาวนาน ก่อนที่จะมาเป็นพระเครื่องนั้น ได้เกิดพระพิมพ์ขึ้นมาก่อน เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนไป คติการสร้างพระพิมพ์ก็ เปลี่ยนแปลงไป และเลือนหายไปในที่สุด พระพิมพ์เป็นของ เก่าแก่ที่ได้มีผู้ทำขึ้นตั้งแต่ตอนต้นพุทธศาสนา มีต้นกำเนิด อยู่ที่ประเทศอินเดีย การแผ่ขยายอิทธิพลทางพุทธศาสนา ไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้พระพิมพ์ซึ่งเป็นประติมากรรม หนึ่งในคติทางพุทธศาสนาได้แผ่กระจายไปยังดินแดน ต่าง ๆ พร้อมกับคำสอน ความเชื่อทางพุทธศาสนา พระธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุ รวมถึงวัตถุเนื่องในพุทธศาสนา ด้วย

พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย ราว ๆ สมัยทวารวดี พร้อมกับความเชื่อเรื่องการสร้างพระพิมพ์ในสมัยทวารวดี ได้รับเอาคติความเชื่อของชาวอินเดียเข้ามาโดยตรง ส่งผลให้การสร้างพระพิมพ์ในสมัยทวารวดี มีวัตถุประสงค์การสร้างเหมือนกับอินเดีย คือ การสร้างพระพิมพ์เพื่อสืบพระศาสนา ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัญจอันตราย ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา เมื่อพุทธศาสนาแผ่ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ความเชื่อเรื่องการสร้างพระพิมพ์ก็เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่าง ๆ แต่ละพื้นที่ อาทิ พุทธศาสนาสมัยศรีวิชัยได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายมหายานที่มีความเชื่อเรื่องการทำเพ็ญบุญเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ ส่งผลให้การสร้างพระพิมพ์ในสมัยศรีวิชัย จากที่สร้างพระพิมพ์เพื่อสืบพระศาสนาเปลี่ยนแปลงไปสู่การสร้างเพื่อการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และเป็นการสะสมบุญ เพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ในภายหน้า เป็นต้น

ในสมัยอยุธยา เริ่มมีการสร้างพระพิมพ์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความศักดิ์สิทธิ์ และดลบันดาลให้เกิดอานุภาพต่าง ๆ สำหรับพกเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเวลา

ไปสงครามแทนการพกเครื่องรางแบบเก่า เช่นผ้าประเจียด
ผ้ายันต์ที่ใช้ผูกแขน หรือคล้องคอ ตะกรุดพิสมร เป็นต้น
ต่อมาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด
ทางพุทธศาสนา อีกทั้งได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและ
วิทยาการจากชาติตะวันตก การสร้างพระพิมพ์เพื่อใช้เป็น
เครื่องรางของขลัง ได้รับความนิยมนมากขึ้น พระพิมพ์ที่
สร้างเพื่อความเชื่อและความศรัทธาในพุทธคุณด้านต่าง ๆ
เหล่านี้แหละ เรียกว่า พระเครื่อง นั่นเอง

และคติความเชื่อ ความนิยมในส่วนเฉพาะเจาะจงใน
ตัวของพระเครื่องนั้น มี 3 ประการ ในความเชื่อและคติ
นิยมที่มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ

1. เครื่องรางส่วนใหญ่ การสร้าง นิยมสร้างให้มีขนาดเล็ก
เพื่อที่จะสามารถสร้างได้จำนวนมาก สำหรับบรรจุใน
เจดีย์ เพื่อว่า ในอนาคตเมื่อพระพุทธรูปเสื่อมลง
วัตถุต่าง ๆ พังทลาย ยังสามารถพบรูปสมมติ
พระพุทธรูปเจ้าเพื่อแสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของ
พระพุทธรูปศาสนา

2. ใช้เป็นเครื่องรางสำหรับคุ้มครองป้องกันในการออกศึกสงครามของคนโบราณ ซึ่งเป็นความเชื่อทางไสยเวทย์อีกอย่างหนึ่ง
3. ปัจจุบันนิยมนำมาห้อยคอเป็นเครื่องรางสำหรับคุ้มครองป้องกัน และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตตามคติความเชื่อของคนไทย

ส่วนคติความเชื่อของคนไทยเรานั้นที่เข้าใจกันส่วนใหญ่ก็คือว่า พระเครื่องเป็นตำนานและมรดกทางวัฒนธรรม เป็นภูมิปัญญาที่มากับประวัติศาสตร์ชาติไทยมาตั้งแต่ในสมัยอดีต พระเครื่องถูกสร้างขึ้นด้วยความเคารพศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเคารพในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระศาสดา หรือพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพศรัทธาพระเครื่อง จึงสร้างขึ้นเป็นรูปจำลองของพระพุทธรูปเจ้า หรือพระสงฆ์ โดยจำลองให้มีขนาดเล็กวิธีการสร้างจะเริ่มต้นโดยการทำแม่พิมพ์ต้นแบบ ซึ่งอาจจะเป็นการปั้นหรือแกะจากวัสดุต้นแบบ เมื่อได้ต้นแบบแล้ว ก็มีกระบวนการที่เรียกว่า การรวบรวมมวลสารศักดิ์สิทธิ์

ต่าง ๆ ถ้าเป็นพระเนื้อดินเนื้อผง ก็จะมีมวลสาร เช่น ผง พุทธคุณที่ทำขึ้นโดยพระเกจิอาจารย์ผู้ทรงวิทยาคม โดยการเขียนอักขระยันต์บนแผ่นกระดาษชนวน จากนั้นลบเป็น ผงซึ่งผงที่ได้เรียกว่า ผงพุทธคุณ มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป ตามแบบวิธีการตามตำรา เช่น ผงอิทธิเจ ผงปถมัง ผงตรีนิสิงเห ผงมหาราช เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการนำมวลสาร ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น ผงดอกไม้ถวายพระ ผงดินขวยปู ผง เกสรดอกไม้ และมวลสารอื่น ๆ นำมาผสมรวมกันกับวัสดุที่ทำให้พระเครื่องแข็งตัว เช่น ปูนขาว หรือ เหนียวกล้วยน้ำ หว่าสุก แล้วนำมวลสารนั้นกดในแม่พิมพ์ ทำเป็นองค์พระ เครื่อง ถ้าเป็นพระโลหะ เช่น พระกริ่ง หรือรูปหล่อก็จะใช้วิธีการสร้างแม่พิมพ์หุ่นขี้ผึ้งขึ้นมา แล้วพอกด้วยดินเหนียว เพื่อให้เป็นลักษณะเข้าพิมพ์ จากนั้นก็จะหลอมโลหะและ ชนวนต่าง ๆ ที่จะนำมาสร้าง อาทิเช่น ชนวนยันต์ที่เขียน โดยพระเกจิอาจารย์ โลหะศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น เหล็กยอด ฉัตร ยอดเจดีย์ หินแร่ ที่มีคุณวิเศษต่าง ๆ นำมาหลอมแล้ว เทเข้าไปในแม่พิมพ์ เมื่อโลหะแข็งตัวก็จะได้พระกริ่ง หรือ รูปตามที่ต้องการ จากนั้นก็นำมาตัดแต่งให้สวยงาม ส่วนถ้า

เป็นพระเหรียญ ก็จะนำแผ่นชนวนต่าง ๆ มารีดเป็นแผ่น นำเข้าเครื่องปั๊มเหรียญ เพื่อให้แม่พิมพ์กดปั๊ม และตัดเหรียญออกมา เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการสร้างแล้ว ก็จะมีการประกอบพิธีกรรมปลุกเสก หรือที่เรียกว่า พิธีพุทธาภิเษกสมโภชน์ ทำการปลุกเสกตามพิธีกรรมที่ได้ทำสืบกันมา โดยการตั้งราชวัตร ฉัตรธง เครื่องบวงสรวงเทพเทวดา มีพราหมณ์เป็นผู้บอกกล่าวเทพเทวดา และพรหมทุกชั้นฟ้า ชั้นดิน มาร่วมอำนวยการอวยพร ตลอดจนมีพระภิกษุสงฆ์ เจริญพระพุทธมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคล และที่สำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ มีพระเกจิอาจารย์ พระเถรจารย์ผู้ทรงคุณธรรม ทำพิธีกรรมปลุกเสกพระเครื่อง จึงเป็นวัตถุมงคลที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจ และมีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาของเหล่าชนคนไทยเป็นอย่างมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไม่เสื่อมคลาย

สิ่งที่น่าจะมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดพระเครื่องในหลาย ๆ รูปแบบในสังคมไทย แท้จริงก็คือ พระกริ่ง ซึ่งนับเป็นพระเครื่องรางของขลังขนานแท้ พระกริ่งเป็นผลผลิตของระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับลัทธิตันตริกในศาสนาพุทธฝ่าย

มหายานที่แพร่หลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่สมัยลพบุรีลงมา ก่อนที่สังคมส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้จะปรับเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ที่ได้อิทธิพลมาจากลังกา ลักษณะโดดเด่นของลัทธิตันตริกคือ ให้ความสำคัญแก่ความต้องการต่าง ๆ ในโลกนี้อยู่ ต่างกับการมุ่งเน้นสิ่งที่เป็นโลกีย์ในโลกนี้ แต่แสวงหาการหลุดพ้นในโลกที่เป็นหน้าที่ และเป็นสิ่งสำคัญของพระพุทธรศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่ที่เป็นคนธรรมดา ยังต้องการและแสวงหาความสุขในโลกนี้อยู่ ฉะนั้น ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ก็ยังคงดำรงอยู่คู่กัน และจะมีเพิ่มพูนขึ้นเมื่อใดที่ผู้คนในสังคมเกิดความรู้สึกเดือดร้อน และไม่มั่นคงที่จะไม่อาจอธิบายหรือหาคำตอบ จากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และในขณะเดียวกัน การที่ไม่เข้มงวดในเรื่องการแสวงหาความสุขทางโลกียะก็ทำให้เกิดความรู้สึกที่แบ่งแยก ระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ และความสาธารณ์เบาบางลงไปแล้ว โนม้เข้ามาผสมผสานกันได้ด้วยเหตุนี้ พระกริ่งจึงเป็นเรื่องของพุทธรูป หรือรูปเคารพ ในทางพุทธศาสนาที่คนนำเข้าบ้านได้ หรือนำติดตัวไปไหน

มาไหนได้ เช่นเดียวกันกับสิ่งที่เป็นเครื่องรางของขลัง
อย่างไรก็ตาม พระกริ่งที่น่าจะเป็นต้นเค้าที่แท้จริงของพระ
เครื่องนั้น ก็มีลักษณะที่แตกต่างไปจากบรรดาเครื่องราง
ของขลังในระบบความเชื่อทางไสยศาสตร์ทั่ว ๆ ไป นั่นคือ
การเป็นวัตถุทางไสยขาว มากกว่า ไสยดำ

ไสยขาว คือความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เน้นเรื่อง
ความดีและการแก้ไขป้องกันสิ่งชั่วร้ายที่อาจเกิดขึ้นจากการ
กระทำของไสยดำที่เป็นไสยศาสตร์ที่เน้นการทำลาย และ
การกระทำที่ผิดศีลธรรม เพราะฉะนั้น ไสยขาวจึงเป็นเรื่อง
ที่พระสงฆ์จะเกี่ยวข้องได้ คือ อาจเล่าเรียนและสั่งสอน
บรรดาศิษย์ได้ เพราะอาจช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความ
เดือดร้อนจากไสยดำ และการกระทำที่ไม่เป็นธรรมจากผี
สางเทวดาได้ ดังนั้น การเกิดพระกริ่งขึ้น คือการนำเอา
พุทธคุณมาผนวกกับเรื่องของไสยขาว

และนี่คือต้นเค้าที่มาของการเกิดพระเครื่องขึ้น
นับเป็นการพัฒนาการในระบบความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่
เรียกว่าไสยขาวโดยแท้ ทั้งพระกริ่งและพระเครื่องที่เกิดขึ้น
นั้น แตกต่างจากบรรดาวัตถุเคารพหรือวัตถุศักดิ์สิทธิ์ของ

ไสยขาว ที่มีมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นผ้ายันต์ ผ้าประเจียด
แหวนลงอาคม หรือตะกรุด ในลักษณะที่ไม่ต้องเรียนรู้และ
ระมัดระวังในเรื่องกฎเกณฑ์ให้เคร่งครัด จึงเหมาะกับคน
ทั่วไปที่จะนำติดตัวไปในที่ต่าง ๆ ได้ง่าย เพราะเพียงแต่ตั้ง
จิตอธิษฐาน หรือบรกรรมและสวดอ้อนวอนขอความ
คุ้มครองก็เพียงพอ จึงอาจนับเนื่องเป็นวัตถุทางศาสนาได้
หรือไสยศาสตร์ก็ได้ ในเวลาเดียวกัน

แต่ปัญหาที่จะต้องอธิบายต่อไป เมื่อมาถึงตรงนี้ก็คือ
ทำไมเพิ่งมาเกิดในตอนนี้ คือ ประมาณรัชกาลที่ 4 ลงมา
ก่อนหน้าขึ้น ในสมัยกรุงเทพตอนต้น ๆ หรือสมัยกรุง
ธนบุรี หรือสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงไม่มีคำอธิบาย ในที่นี้คือ
ในช่วงเวลาดังแต่สมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 นั้นเป็น
ช่วงเวลาสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
ไทยช่วงหนึ่งทีเดียว อันเนื่องมาจากการมีผู้คนหลาย
เผ่าพันธุ์ในบ้านเมือง นอกจากนั้นยังมีการติดต่อกับ
ภายนอกทางด้านตะวันออก และตะวันตกอย่างกว้างขวาง
ทำให้ความรู้และความคิดของคนมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก
ความเชื่อในเรื่องพระกริ่งก็น่าจะได้มาจากชาวเขมร หรือ

พระสงฆ์เขมรก็ได้ เพราะของส่วนใหญ่ที่พบมักเป็นพระ
ของพวกเขมร อีกทั้งภาพพจน์ของชาวเขมรในสายตาคน
ไทย มันเป็นเรื่องของผู้มีความรู้ในเรื่องลึกลับและเชี่ยวชาญ
ในคุณไสยจนไม่มีใครเป็นที่ไว้วางใจของคนทั่วไป ดูแล้ว
สอดคล้องกับคำกล่าวที่มีการแต่งเป็นโคลงกลอนที่เรียกว่า
โค ขะ ละ สุ ที่มักได้ยินผู้ใหญ่บางคนกล่าวถึงบ่อย

คำว่า โค หมายถึง คนโคราช ข หมายถึง คนเขมร
ละ หมายถึง คนละคร หรือคนนครศรีธรรมราช หรือบางที
หมายถึงคนใต้ทั้งหมด ส่วน สุ หมายถึงคนสุพรรณบุรี
นับเป็นทัศนคติของคนเมืองในกรุงเทพมหานครที่ไม่
ไว้วางใจคนต่างเมืองต่างแดนร่วมสมัยที่ตนสังสรรค์ด้วย
โดยแท้

การนับถือพระกริ่งหรือพระเครื่อง นำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงทางความเชื่อในเรื่องการไม่เอาพุทธรูปเข้า
บ้านมาเป็นการอนุโลมให้เข้าบ้านได้นั้น มีผลบวกอย่าง
มหาศาลไปถึงเรื่องการเล่นของเก่าที่ได้รับอิทธิพลมาจาก
ชาวต่างประเทศทางตะวันตก และการขุดกรุสมบัติเก่าตาม
วัดร้าง และโบราณสถานต่าง ๆ เพราะพระพุทธรูปที่พบ

ตามกรุสมบัตินั้น นอกจากนำเข้าบ้านไปเป็นพระพุทธรูปบูชาแล้ว ยังกลายเป็นศิลปวัตถุหรือของเก่ามีค่าควรแก่การสะสมอีกด้วย ดังนั้น บรรดาเจ้านาย ขุนนาง และพ่อค้าคหบดี จึงนิยมการสะสมของเก่าอย่างแพร่หลาย ผลที่ตามมาก็คือ เกิดร้านค้าของเก่าขึ้นในสมัยหลัง ๆ ลงมา เช่นร้านค้าวัตถุโบราณในเวียงนครเขษม เป็นต้น

ส่วนพระพิมพ์เป็นเรื่องของที่พบควบคู่ไปกับพระบูชาและสมบัติในกรุในชั้นแรกเป็นของไม่มีราคาค่างวด เพราะไม่ปรากฏอยู่ในบรรดาของเก่าที่ขายกันตามร้านค้าของเก่า แต่ต่อมา เนื่องจากอิทธิพลของพระกริ่งที่คนถือเป็นเครื่องรางของขลัง พระพิมพ์เหล่านี้จึงกลายเป็นพระเครื่องในสายตาของบรรดาเกจิอาจารย์ที่รอบรู้เรื่องเครื่องรางของขลัง พระพิมพ์รุ่นแรก ๆ ที่นับถือกันว่าเป็นพระเครื่องก็คือ พระรอด และพระลำพูนที่พบในภาคเหนือ รวมทั้งพระพิมพ์สมัยลพบุรี ที่พบในเมืองลพบุรี และบ้านเมืองใกล้เคียง โดยเฉพาะพระรอดลำพูนนั้น พบที่วัดมหาวัน มีชื่อเสียงเลื่องลือในเรื่องทำให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ เลยกกลายเป็นของหายากถึงขนาดใน

สมัยรัชกาลที่ 5 โปรดให้พิมพ์ขึ้นใหม่ แล้วหว่านลงในเขต
วัดมหาวัน ทำให้คนรุ่นหลังขุดคุ้ยหากันเรื่อยมาอย่าง
ต่อเนื่อง

พระพิมพ์กลายเป็นพระเครื่องนี้ พวกเกจิอาจารย์
นิยมพระพิมพ์แบบสมัยลพบุรีลงมา เพราะเชื่อว่าผ่านการ
ปลุกเสกมาแล้วอันเนื่องมาจากเป็นเรื่องในลัทธิตันตริกใน
พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั่นเอง ถ้าเป็นพระพิมพ์รุ่น
ก่อน เช่นพระศรีวิชัย และแบบทวารวดีนั้น เขาไม่นิยมกัน
บางท่านยังเชื่อว่า เป็นพระพิมพ์ที่สร้างขึ้นเนื่องในการเผาศพ
พระเถระผู้ใหญ่ หรือบุคคลสำคัญอีกด้วย คือ เมื่อเผาแล้วก็
เอาอัฐิและเถ้าถ่านมาปนผสมกับดิน แล้วพิมพ์เป็นรูปพระ
บรรจุในเจดีย์ หรือตามทางที่เป็นศาสนสถาน เหตุนี้เมื่อนำ
พระพิมพ์ดินดิบเหล่านั้นไปละลายน้ำ จึงมักพบเศษกระดูก
ละเอียดเจือปนอยู่ด้วย พระพิมพ์แบบลพบุรีที่กลายเป็น
พระเครื่องจนเป็นที่นิยม และมีการแสวงหากันมากก็คือ
พระหูยาน พระนารายณ์ทรงปืน และพระซุ้มนครโกษา เป็น
ต้น ค่านิยมในเรื่องพระพิมพ์ที่ผันแปรเป็นพระเครื่องนี้
แพร่หลายอย่างรวดเร็ว ขยายจากพระพิมพ์แบบลพบุรี และ

สมัยลพบุรีลงมา ถึงพระพิมพ์แบบอื่น ๆ ที่พบตามวัดโบสถ์ ในท้องถิ่นต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศ ทำให้เกิดการลักลอบขุด กรูเพื่อหาพระพิมพ์พระเครื่องกันอย่างเอิกเกริก แต่ส่วนใหญ่จะแสวงหากันในบรรดาจังหวัดทางภาคกลางและ ภาคเหนือเป็นสำคัญ

ส่วนทางภาคเหนือ ลำพูนเป็นเมืองที่มีพระพิมพ์ หลายรูปแบบ นับตั้งแต่พระรอดที่มีขนาดเล็กไปจนถึงพระ ลำพูน และพระเป็มที่มีขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ตามลำดับ นอกจากขนาดที่แตกต่างกันแล้ว ก็มีสีอีกด้วย เช่น ลำพูนสีเขียว ลำพูนสีแดง เป็นต้น นอกนั้นก็ยังมีอีกหลาย แบบ แต่ในสมัยที่นิยมกันแรก ๆ และนั้นไม่มีใครมีใครเล่นกัน บางแบบมีขนาดใหญ่ และรูปแบบทางศิลปะสมัยลพบุรี เหตุ นี้บรรดาเกจิอาจารย์จึงถือว่าพระพิมพ์ทางลำพูนเป็นสมัย ลพบุรี และการเป็นของในสมัยลพบุรี และแบบลพบุรีนี้มีความหมายมากมาย เพราะเป็นของเนื่องในลัทธิตันตริก ทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพทางไสยศาสตร์ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

พระรอด และพระลำพูน นอกจากพบที่ลำพูนแล้ว ยังพบในบริเวณจังหวัดใกล้เคียงทางภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ และแพร่ด้วย จึงทำให้มีการขุดหาตามพระสถูป เจดีย์ร้างหลาย ๆ แห่งในจังหวัดเหล่านี้ แต่ที่น่าตั้งข้อสังเกตก็คือ พระรอด พระลำพูน รวมไปถึงพระเบ็ญนั้น เป็นพระแบบเดียวกัน ต่างกันแต่เพียงขนาดเท่านั้น แต่ผู้นิยมพระเครื่องกลับให้ความสำคัญกับพระรอด ซึ่งเป็นพระพิมพ์แบบเล็กมากที่สุด ทั้งนี้คงเนื่องจากชื่อที่ตั้งว่าเป็นพระรอด คือ รอดพ้นจากภยันตรายต่าง ๆ นั้นเอง นี่ก็นับได้ว่าเป็นการแปลงภาพพิมพ์ให้เป็นพระเครื่องอย่างหนึ่งทีเดียว

พระร่วงกับพระนางพญา

ทางอุดรดิตถ์ พิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร ก็มีพระพิมพ์มากมายหลายรูปแบบเช่นเดียวกัน แต่ไม่ใช่ทุกแบบที่คนเลือกเป็นพระเครื่องสำคัญ พระที่ถูกเลือกแล้วจะมีชื่อ มีการอธิบายรูปลักษณะความเป็นมา และคุณภาพต่าง ๆ พระพิมพ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปก็คือ

พระร่วง ซึ่งก็มีหลายแบบ แต่แบบที่คนนิยมคือแบบพระยืน มีทั้งทรงเครื่อง และไม่ทรงเครื่อง มีการแบ่งชื่อย่อยต่าง ๆ กันออกไป เช่นพระร่วงเปิดโลก พระร่วงรางปืน เป็นต้น ส่วนพระร่วงแบบหนึ่ง มานิยมกันทีหลัง เมื่อแบบยืนหายากแล้ว แต่พระพิมพ์หนึ่ง ที่นิยมกันจนบางที่ล้าหน้าพระร่วงก็ได้แก่ พระพิมพ์นางพญาที่พบในกรุวัดนางพญา อยู่ใกล้วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองพิษณุโลก

พระพิมพ์นางพญา เป็นพระนั่งในกรอบรูปสามเหลี่ยม ส่วนใหญ่เป็นพระที่ทำด้วยดินเผา นับเป็นพระที่โด่งดังไม่น้อยหน้าพระรอดเลย

พระขุนแผนถึงพระหุยาน

ทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสุพรรณบุรี สวรรคบุรี กับกลุ่มลพบุรี อโยธยา ในกลุ่มสุพรรณบุรี สวรรคบุรี มีพระพิมพ์ที่เป็นที่นิยม เป็นพวกพระผงสุพรรณ กับพระขุนแผน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระนั่ง มีอะไร ๆ ที่คล้าย ๆ กันกับทางกำแพงเพชร และสุโขทัย

หลาย ๆ อย่าง เช่นนิยมสร้างพระพิมพ์ด้วยดินเผามากกว่าใช้โลหะ อีกทั้งรูปแบบที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะพระผงบสุพรรณนั้น มีชื่อเสียงมาก และมีการอธิบายว่า สร้างขึ้นจากการผสมขององค์ประกอบหลายอย่าง เช่น เกสรดอกไม้ ว่างาน และวัตถุมงคลอื่น ๆ อีกมากมายในขณะที่พระขุนแผนนั้นมีชื่อเสียงเรื่องเมตตามหาเสน่ห์ มีทั้งที่ทำด้วยดินเผาและโลหะที่เรียกว่า ชิน อีกทั้งมีหลายรูปแบบ แต่ว่ามีลักษณะร่วมกันคือ อยู่ในซุ้มเรือนแก้วแบบเดียวกัน

แต่ลพบุรี อยุทยา มีประเพณีที่คล้ายกันในเรื่องการทำภาพพิมพ์ คือ นิยมใช้โลหะผสมที่เรียกว่า ชิน ซึ่งผู้ส่วนใหญ่แบ่งออกเป็นชินตะกั่ว และชินเงิน แต่จะแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพ คือชินเงินดีกว่า แข็งแรงกว่า และเงามากกว่า ส่วนชินตะกั่วนั้นอ่อนและมีเนื้อด้าน สำหรับพระพิมพ์ดินเผามีน้อยมาก นอกจากนั้นพุทธลักษณะของพระพิมพ์กลุ่มนี้ยังมีลักษณะแข็ง และค่อนข้างดู อันเนื่องมาจากได้รับอิทธิพลศิลปะขอมนั่นเอง ซึ่งมีอยู่มากมายหลายรูปแบบ เพราะบรรดาพระสถูปเจดีย์ที่ลพบุรี และอยุยานั้น เมื่อรวมกันเข้าแล้วคงมีมากกว่าที่อื่นในประเทศไทยทีเดียว

พระพิมพ์ที่ถูกเลือกเป็นพระเครื่องสำคัญของทางลพบุรี พระหุยาน และพระนารายณ์ทรงปืนตามที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น

แต่ทางอยุธยาในระยะแรก ๆ นั้น ไม่ค่อยมีอะไรโด่งดังที่รู้จักกันมากคือ พระปรูหนั่ง ที่มีรูปแบบคล้าย ๆ กับพระพุทธรชินราชในซุ้มเรือนแก้ว และมีพระสาวกขนาบข้างเป็นของหายากและเลื่องลือในด้านความศักดิ์สิทธิ์มาก นอกจากนั้นก็ยังมีพระกำแพงหรือย จากกรุวัดพระศรีสรรเพชญ์ที่มีผู้แสวงหากันมากอยู่พักหนึ่ง ก็เจียบหายไป แต่สิ่งที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ บรรดาพระพิมพ์อยุธยานั้น ส่วนใหญ่มักเป็นพระพิมพ์เนื้อโลหะ เช่น ชินเงิน และชินตะกั่วมากกว่าจะเป็นดินเผาที่มีส่วนผสมของผงต่าง ๆ ของทางสุพรรณบุรี สุโขทัย กำแพงเพชร และที่อื่น ๆ เรื่องการสร้างพระพิมพ์ด้วยเนื้อโลหะดังกล่าวนี้ คงเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่บรรดานักเลงเล่นพระเครื่องให้ความสนใจน้อยก็เป็นได้ เพราะดูแล้วไม่เกิดความนุ่มนวลและสีสันท่าพระพิมพ์ที่ทำด้วยดินเผาโดยเฉพาะภาพพิมพ์ที่ทำด้วยชินตะกั่วนั้น ดูด้าน และมุขังได้ง่าย นอกจากนั้นแล้ว รูปแบบของพระพิมพ์

ของอยุธยา ยังคงค่อนข้างแข็งกระด้าง ไม่สวยงาม ขาด
คุณสมบัติทั้งเรื่องเมตตาและเสน่ห์ที่คนเล่นพระทางอยุธยา
มักมองไปในเรื่องคุณสมบัติทางอยู่ยงคงกระพันเป็นสำคัญ
เช่น พระอุ่ทอง พระนาคปรก และหลวงพ่อบ๊อ อะไรทำนอง
นั้น พระพิมพ์ของทางอยุธยาแตกต่างไปจากบรรดานักเลง
เล่นพระเครื่องในเรื่องที่ว่า การที่ทางอยุธยาเน้นพระพิมพ์ที่
เป็นโลหะก็เพราะทางเมืองหลวงมีความก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีมากกว่าเมืองอื่น ๆ จึงใช้สิ่งของที่แข็งแรงและ
คงทนกว่า โดยเฉพาะพระพิมพ์ที่พบจากกรุวัดสำคัญ ๆ
นั้น ทำด้วยชินเงินเป็นส่วนมาก บางกรุ เช่น กรุวัดราช
บูรณะที่พบในสมัยหลัง ๆ นั้น มีทั้งพระพิมพ์ ชินเงินที่อาบ
ปรอท และพระพิมพ์ที่มีการปิดทองด้วย ทำให้มองดูเป็น
ของใหม่อยู่เสมอ เรื่องการอาบพระพิมพ์ด้วยปรอทนี้ น่า
สังเกตคงเป็นสิ่งที่ได้มาจากทางจีน เพราะเรื่องของวัดราช
บูรณะนั้น เป็นเรื่องของสมเด็จพระนครินทร์ราชาธิราช ผู้
ทรงติดต่อกับคนเคยค้าขายกับจีน ของที่พบหลายอย่าง นับแต่
รูปภาพเขียนสี รูปคนจีนในกรุงพระแสงดาบที่มีลักษณะ
เหมือนกันหย่นของจีน และที่สำคัญคือ พระพิมพ์ในซุ้ม

เจดีย์ที่นอกจากอาบปรอทปิดทองแล้ว ยังมีอักขระภาษาจีนกำกับไว้ด้วย พระพิมพ์แบบนี้ รวมทั้งพระพิมพ์ใบขนุนที่ปิดทองเป็นของที่มีผู้แสวงหากันมาก โดยมากเป็นพ่อค้าที่เชื่อว่าจะให้พุทธคุณเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยจากไฟไหม้ อย่างไรก็ตามความเชื่อในเรื่องการอาบพระพิมพ์ด้วยปรอทนี้ก็มีต่อเนื่อง มาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะพบพระพิมพ์หลายแบบโดยเฉพะที่เรียกว่า พระโคนสมอ ที่มีการทำด้วยโลหะและดินเผา นั้น มีการอาบปรอทมากกว่าใคร ๆ พระพิมพ์โคนสมอนี้มีทั้งพบตามกรุ และตามแผงไม้ที่มีผู้สร้างเพื่อกำทำบุญตามวัด แต่ก่อนนักเลงเล่นพระไม่นิยมกันเท่าใด แต่พอมามีกรณีเรื่อง พล.ต.ท. ประชา บุรณชิต ถูกคนร้ายยิง แต่ไม่เข้า แถว ๆ นครปฐมก็เกิดนิยมกันใหญ่ เพราะพระเครื่องที่ท่านติดตัวไปตอนถูกยิงนั้น เป็นพระโคนสมอชิน การนำเอาปรอทมาอาบพระพิมพ์นี้น่าจะมีความสำคัญอยู่ 2 อย่าง อย่างแรกทำให้เกิดความเงางามและสีเคลือบเป็นสีเขียว น้ำเงิน หรืออื่น ๆ ดูแปลกใหม่ดี นับเป็นสิ่งที่รับมาจากทางจีนจนเป็นที่นิยมกัน ส่วน

อย่างที่สอง คุณสมบัติที่ออกสีเหลือง และเงางามของปรอทนี้ ทำให้คนคิดถึงเรื่องของวัตถุกายสิทธิ์ คือเป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจในตัว อย่างเหล็กไหล เป็นต้น ความเชื่อในเรื่องของกายสิทธิ์นี้น่าจะมาจากคนจีน คงเข้ามาพร้อม ๆ กับเรื่องยาอายุวัฒนะที่กินแล้วไม่ตาย ไม่แก่ อะไรทำนองนั้น ทั้งหมดนี้ได้นำไปสู่การเล่นแร่แปรธาตุอยู่ยุคหนึ่งที่เดียว ความเชื่อในเรื่องความเป็นกายสิทธิ์ของปรอทคงเกิดขึ้นภายหลังเช่นกัน โดยเหตุนี้ จึงปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนว่า แสนตรีเพชร กล้าแม่ทัพของเจ้าเมืองเชียงใหม่ เมื่อตอนเตรียมตัวมารบกับขุนแผนและพลายงามนั้น เอาพระปรอทแซมไว้กับผ้าโพกศีรษะ โดยนับเป็นของขลังอย่างหนึ่งในบรรดาอีกหลาย ๆ อย่าง

พระสมเด็จวัดระฆัง

ส่วนในกรุงเทพ ธนบุรีนั้น มีการสร้างพระพิมพ์ของตนเอง แม้ว่าจะเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาแต่สมัยอยุธยา และสมัยก่อน ๆ ก็ตาม แต่ก็สร้างลักษณะพระพิมพ์ที่มี

รูปแบบเฉพาะตัวเองโดยไม่เอาแบบอย่างจากทางอยุธยา หรืออื่น ๆ ความโดดเด่นที่ไม่เหมือนใคร ก็คือ การสร้าง พระพิมพ์ด้วยดิน หรือผงที่เป็นส่วนผสมของสิ่งที่เป็นมงคล ต่าง ๆ ทำให้ภาพพิมพ์จำนวนมากมีสีขาวอมเหลืองแบบ งาม้าง จนบางคนคิดว่า ผสมดินสอพอง และมีตั้งอิ้วเป็น น้ำยาประสานก็มี โดยเฉพาะตั้งอิ้วนั้นเป็นของจีน เลย สะท้อนให้เห็นถึงการนำสิ่งของใหม่ ๆ ที่เกิดจาก ความก้าวหน้าทางวัตถุในสมัยนั้นมาใช้ พระพิมพ์เหล่านี้ เมื่อสร้างเสร็จแล้ว นำไปบรรจุในกรุตามพระเจดีย์ในวัด อย่างเช่นการสร้างพระพิมพ์ที่มีมาแล้วแต่ก่อนก็คงนับเนื่อง ในการกุศลเพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ แต่เผชิญ ประวัติความเป็นมาของวัดพระพิมพ์และพระสงฆ์ที่เป็น ผู้สร้างนั้นยังอยู่ในความทรงจำของผู้คนที่ได้รับคำบอกเล่า กันต่อ ๆ มา ก็เลยเป็นเหตุให้มีผู้รู้จักความเป็นมาได้ เมื่อมี การขุดกรุ หรือเปิดกรุแจกพระขึ้นมาก็สามารถบอกเล่าและ อธิบายได้สะดวก แต่ที่ยิ่งไปกว่านั้น คือการสร้างเรื่องราว ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาให้กับคนอย่างมากมาย ทั้งที่ความจริงอาจมี อยู่เพียงเล็กน้อย พระพิมพ์หรือพระเครื่องใดที่มีประวัติ

และเรื่องราวที่เกี่ยวกับผู้สร้างดังกล่าวนี้ มักจะมีผู้นิยมอย่างแพร่หลาย จนเป็นยุทธวิธีของบรรดานักเล่นพระเครื่อง และนักขายพระเครื่องที่ต้องการโฆษณาของตนที่มีโดยไม่ยาก จึงเกิดหนังสือพระเครื่อง รวมทั้งวารสารกับนิตยสารพระเครื่องรายเดือน รายสัปดาห์กันอย่างดาษดื่น เช่นทุกวันนี้ ในกรุงเทพมหานคร พระพิมพ์ที่กลายมาเป็นพระเครื่องมีชื่อเสียงโด่งดังจนกลายเป็นยอดพระเครื่องของชาติ บ้านเมืองไปก็คือ พระสมเด็จวัดระฆังที่แทบทุกคนรู้จัก เป็นพระที่สมเด็จพระพุฒาจารย์โตพรหมรังสี ผู้เป็นพระมหาเถระแห่งกรุงรัตนโกสินทร์สร้างขึ้น สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ พระพิมพ์สมเด็จวัดระฆังนี้ เป็นของที่พบในกรุ จึงเกิดมีหลายกรุ และหลายรุ่น เพื่อบรรจุในกรุกก็คงไม่ใช่พระที่สร้างขึ้นมา แจกอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้น โดยเจตนาของของผู้สร้าง คงไม่ได้มุ่งหวังให้เป็นเครื่องรางของขลังแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใด สมเด็จวัดระฆัง จึงกลายมาเป็นสิ่งที่ควรแสวงหา คงหาคำตอบที่ถูกต้องไม่ได้ในที่นี่ แต่อยากจะสันนิษฐานว่า คงเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติและบุคลิกภาพของสมเด็จพระพุฒาจารย์ในบริบททาง